

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana była na bibliotecznych półkach, zanim została troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdały już wygasnąć i książka stała się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasły. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszłości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródło cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumenie, znajdują się również w tym pliku – przypominając długą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

Google szczeni się współpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materiałów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią własność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszłych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materiały, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

Prosimy również o:

- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
Google Book Search to usługa przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
Prosimy o niewysyłanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tłumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materiałów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
Znak wodny "Google" w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ułatwiania znajdowania dodatkowych materiałów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka została uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzieło to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiegokolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ułatwia czytelnikom znajdowanie książek z całego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Cały tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem <http://books.google.com/>

RYCERSKI

HN 537 .K53

Katechizm nie-ryceraki.

C.1

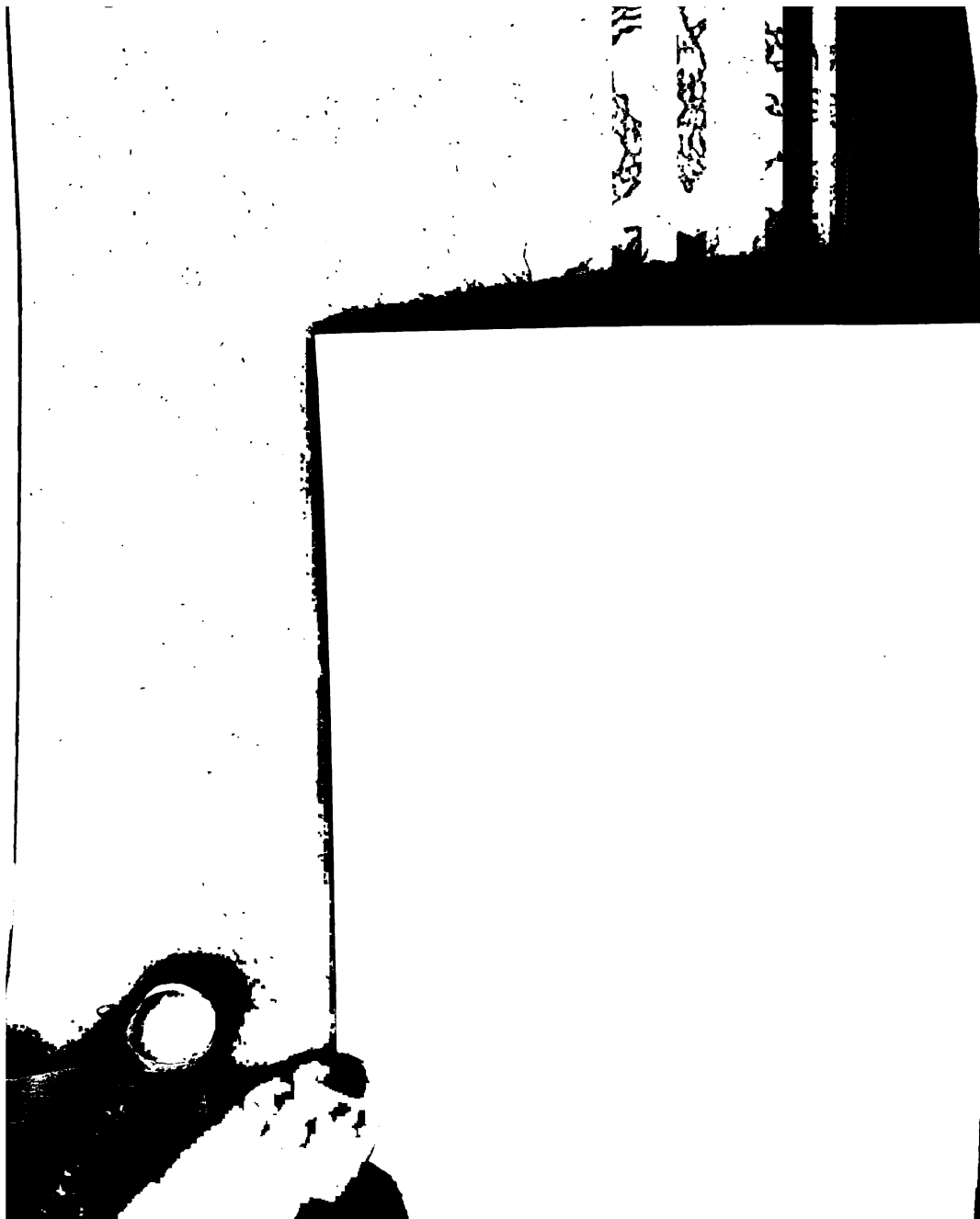
Stanford University Libraries

3 6105 037 087 199

HN
537
.K53

 IES

HN 537 .K53
Katechizm nie-rycerski.

C.1

Stanford University Libraries

3 6105 037 087 199

HN
537
.K53

Klaczko, Julian

KATECHIZM NIE-RYCERSKI

... In the fatness of these pury times,
Virtue itself of vice must pardon beg ;
Yea, curb and woo, for leave to do him good.

SHAKESPEARE.

Przedruk z Wiadomości Polskich.

**STANFORD
LIBRARIES**

RIES

RYŻ. — W KSIĘGARNI POLSKIEJ, PRZY ULICY DE SEINE, 20,

1859.

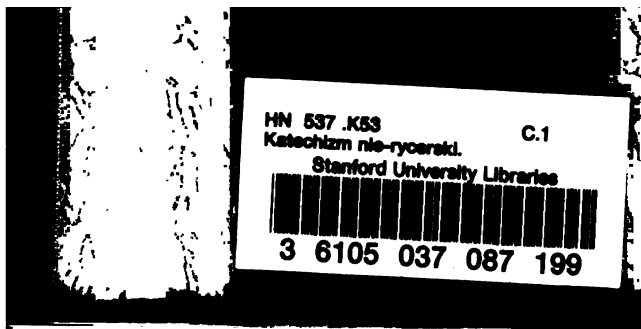
HN 537
K 52

OJCOM I MATKOM

MŁODEGO POKOLENIA.

1857
MORTAM I MODO

ADRIANO PORCARI

HN
537
.K53

Nie mamy zwyczaju trudzić uwagi czytelników rozbiór-
kami doktryn i stronnictw, dzielących nasze wychodźstwo.
Bacznij przedewszystkiem na wszelkie objawy życia i oby-
watelstwa w kraju samym, sądzimy te objawy ze stano-
wiska narodowych potrzeb i polskiego sumienia, a z tula-
czój naszej rodziny donosimy to tylko, co rodaków
budować i podnosić, a ludzi dobrej woli w dobrych
zasadach i zamiarach utwierdzać jest w stanie. Mimo to,
nie możemy przepuścić w milczeniu mowy, którą p. Lu-
łwik Mierosławski wystosował *do młodego pokolenia*, i
tęmi dniami drukiem ogłosił. Drażliwi i surowi na najłżej-
ze uchybienia i szwankowania myśli narodowej w kraju,
silnie śledzący wszelkich zbroczeń patriotyzmu na najod-
leglejszych punktach ojczyzno-widokregu, nie zamknię-
ty oczu na zdrożności objawiające się w naszym najbliższem-

RIES

sąsiedztwie, w naszym własnym łonie, i słów bluźnierczych przeciwko wszystkiemu, co nam świętym i drogiem, nie nazwiemy tylko prostymi, ba nawet wolnymi żartami. Słowa owe zresztą nie są wcale ani tak na wiatr wystrzelone, ani tak ze skrzydeł odarte, jakby się to pozornie zdawać mogło nieprzezornym i tym wszystkim, którzy w niedorzeczności jakiegoś programu, dobroduszenie już widzą rękojmią przeciwko jego powodzeniu: a w takim razie bliższy rozbiór tego programu, wykazanie jego środków i celów, nie jest już tylko rzeczą teoretycznego obowiązk, ale praktyczną, nagłą potrzebą. Bo jeśli, według sławnego aforyzmu, milczenie ludów może czasem być nauką dla królów, to milczenie publicysty nigdy nie jest oświeceniem publiczności.

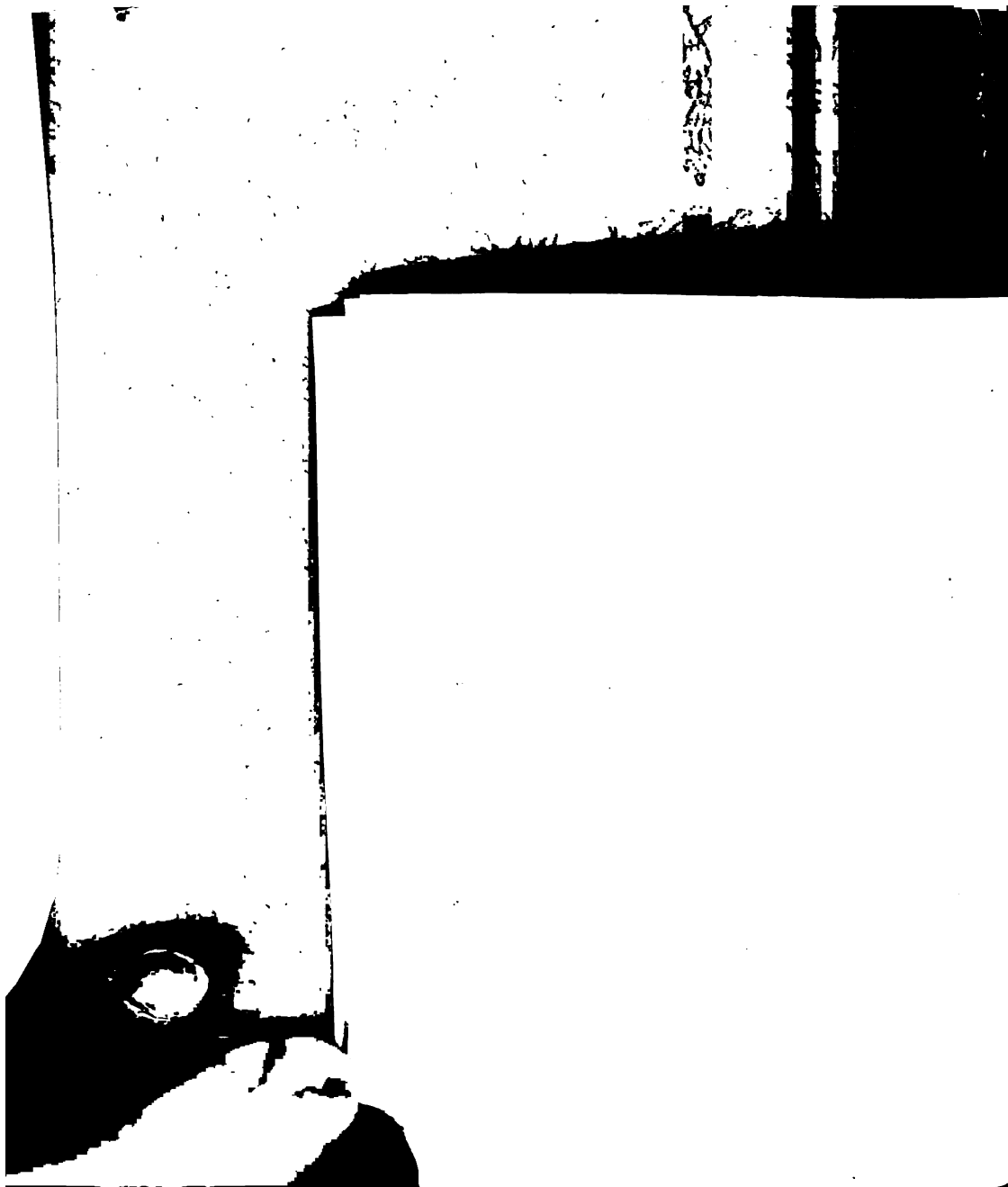
Wprawdzie, gdyby nam wolno było trochę więcej mieć wiary w zdrowy instynkt i polityczny zmysł większego ogółu u nas, gdyby tak długie a tak bolesne nie nauczało doświadczenie, jak mało w naszym narodzie waży zimna rozważa i hartowna cnota, a jak wiele natomiast czeza deklamacya, hałaśna hałastrą i ta szlachecka fantazyja, od której najmniej są wolni ci, co na szlachtę wykrzykują i z niej całopalenie robią dla « ludu »... mogliśmy wistocie zostawić bez komentarza tę dziwną oracyą i przez krótką chwilę się nawet uśmieć z nadarzonej krotkochwili. Gdybyśmy tylko byli w stanie się spuścić zupełnie i choćby

na samo już uczucie dobrego smaku, na sam już gust literacki tego pokolenia, któremu jednak Skarga i Górnicki, Mickiewicz i Mochnacki tak piękne przecież i klasyczne zostawili wzory: znajdowałibyśmy już i w tém dostateczny powód do zaspokojenia siebie i tuszylibyśmy z pewnością, że sąd literacki w ostatecznym razie wyrezybrakujący sąd polityczny. Bo w improwizacji pana Mierosławskiego, rozkielzaniu myśli odpowiada słów rozkielzanie; jeśli gdzie, to tutaj człowiekiem jest styl — *stile e stileto* — a o owocach głoszonej nauki sądź już można z samych kwiatów jej retoryki. Do męki, którą nasz trybun gotuje dla polskiej duszy i myśli, zdaje on się już zaprawiać przedwstępném męceniem i gwałceniem tego, co tej myśli i duszy jest ciałem, i wpleciony w koło demagogicznej wymowy, język polski skrzypi i jęczy we wszystkich swych wstawach i ustawach. Pan Mierosławski prawi o *sędziwym* obowiązku, o siłach zastawionych *potwonią* malowanego raję i o *zmarłychwstańczejwsteczności*, o *genezyjnym* mieczu wydobytym z *pochwy chaosu* i o « cudzoloźtwie zórz borealnych z aptekarstwem paryżkiem », o « zakropie law pierworodnych chmurami przedatmosferycznej dżumy » i o « gęśli napiętej kiszka mi ojca i braci » !!! W jedném miejscu widzimy « *pszczoły*, co lakierowanemi w dziegiu dybami wydeptują kryształowe pałace » a w innym znowu « Bóg straszliwy, z brodą rozczochraną od

nadiru do zenitu, wyrywa *raptem* swemu miecznikowi Michałowi oburącz szablę płomienistą i jedniem cięciem przepłata kulę ziemską od bieguna do bieguna *szramu kordylierską* dotąd nie zeszytą »... Przez ciąg dwudziestu pięciu bitych stronnice pan Mierosławski piętrzy w ten sposób Ossy cudactwa na Peliony płaskości, sprzęga i zbija niestworzone wyrazy z potwornými obrazami, i wszędzie grznią, huczą i syczą rodomontady *Capitana Spavento* i «*Papkina Lwa Północy.*» W każdym zdrowém, powtarzamy, społeczeństwie, podobna mowa by wystarczała do odsądzenia mówcy od wszelkiego narodowego znaczenia i politycznego wpływu. Bo tak nie przemawia ani żaden mąż publiczny, ani żaden wódz zastępów, a jeszcze mniej ten Godfryd krzyżowiec, któremu w końcu (jeśli dobrze rozumiemy) p. Mierosławski czyni ten niezasłużony i niezamierzony nigdy zaszczyt, że go do siebie raczy porównywać. Takiego języka też nie używa ni trybun żaden ludu, ani na seryo demagog: ni Maryusz, ni St. Just, ani nawet Mazzini. Tak tylko przemawiać przystałoby niedoszłemu belletrystcie lub zaulkowemu retorowi....

Ale bolem to właśnie bólów naszego fatalnego położenia, że podobne retory na wodzów partyj wychodzą, czy też za takich uchodzą!.. Konieczność poważnego traktowania i dyskusowania rojeń i roszczeń wcale nie poważnych, jest straszną klątwą naszych czasów — czasów jak mówi Hamlet,

«dychawicznych i tucznych występkiem, w których cnota sama musi zebrać u zbrodni przebaczenia, och, musi się nawet czołgać u nóg jej i błagać, by tylko uzyskać wolność czynienia dobrego!»... Pan Mierosławski jest dotąd uznaną — acz nie zawsze przyznaną, i dla własnych nawet zwolenników nieraz meduzyjną — głową czynnego, ruchliwego stronnictwa, a głos jego ostatni odbił się echem entuzjazyzmu, zachwyty w pewnej części tej dorastającej generacji, w której rękę złożone przecież losy naszej przyszłości.... To wszystko może być wielkim upokorzeniem dla naszej narodowej dumy, ale powinno też być i niemalém upomnieniem dla naszej obywatelskiej czujności. Przypatrzmy się więc uważniej improwizowanemu dziwadłu, bo wielu w niem widzi doprawdy dziwy i cuda, i niechaj nas śmiech nie rozbroi, bo są ludzie, co to wszystko wcale nie tak śmieszném znajdują. Kiedy pruchno się świeci a próżność się świeci, nie czas wtedy dobrej sprawie próżnować, spuszczać się na święłość swych życzeń i chęci, i gdy na wyżynach narodowego horyzontu stoją wiatraki, to rozprawa z niemi nie jest, jako żywo, poczynaniem Donkiszota.

I

Nic rzewniejszego, lecz nic też bardziej niepokojącego dla każdej uczciwej duszy, nad myśl o obecnym naszym *młodém pokoleniu*. Zrodzone po ostatnim wielkim czynie naszych narodowych wysiłen, gdy i ostatni cień jakiegoś organicznego politycznego bytu był zaginął, nie widziało ono żadnej jutrzemki swobody, żadnego promyka wolności i wzrosło wśród samych mogił i więzień. Pierwsze, a najsilniejsze to zazwyczaj, wrażenia młodocianego wieku, odebrała ta generacya od społeczeństwa odurzonego wielką klęską, osłupiałego wśród nawału nieszczęść, niemą tylko rozpaczą wymownego; a wszystko co potem pod jej się oczyma w kształcie wypadków przesuwało, było tylko ciągłym pasmem krwawych zawodów, którym brakowało.

nawet wzniosłości i slawy, ostatniój pociechy zwyciężonych. W szkołach następnie, w cyrcejskich mianowicie norach rossyjskiego odczłowieczania, słyszała o narodzie własnym, o jego dziejach i losach, same słowa lekceważenia i wzgardy, a caropedyja Mikołaja dokładała wszelkich usilności, by w niój przygłuszyć wszystkie instynkta szlachetności, enoty, godności, a rozbudzić zmysłowe pociągi, lub w najlepszym razie tę wyobraźnię, która zmysłową tylko, jeśli tak rzec można, jest stroną ducha... A jednak, mimo to wszystko, młodzież nasza w wielkiej części zachowała uczucie narodowe, odrazę do wrogów, pragnienie wolności!... Zasluga to jój wielka, zaszczytna; łaska to także i miłosierdzie Boga, który spać Polskę oparł na Piotrowej skale i nie przemogły przeciwko niój bramy piekielne i « carskie wrota! »... Ale, przy tém mniej lub więcej ogólném i silném usposobieniu, jakież zarazem brak w tej młodzieży wszelkiego gruntownego, humanitarnego wykształcenia; jakież niedostatek cnót i przymiotów prawdziwie obywatelskich i chrześcijańskich; jakaż nieznajomość, jakaż nawet pogarda tego wszystkiego, co istotną siłę, dźwignią i duszę politycznego organizmu stanowi; jakaż czczość u jednych, jakaż gorycz u drugich! Jakież u jednych, przywiązanie do kraju jest tylko rzeczą formy, towarzyskiej przyzwoitości, salonowego konwenansu, — podobnież jak wszystko inne zresztą i honor, i miłosierdzie, i pobo-

żność, i konwersacya, i taniec! Jakżeż u drugich, miłość ojczyzny jest uczuciem tylko ujemném—zemsty na wroga a nienawiści do własnej braci, braci dostatniejszej, zamożniejszej, której w słowach lekkość żywota zarzuca, a w duszy może tylko latwości używania zazdrości!... Jakżeż trudno do takiego pokolenia przemówić; jakiegoż by to mistrza słowa i ducha potrzeba było, by je upomnieć do obowiązków, odwrócić od pokusy, zachęcić do pokuty i przeświadczyć o kardynalnych, a nieznanych mu zupełnie zasadach i potrzebach państwa i społeczeństwa! Gdyby kto był zdolny przelać czysty, święty ogień miłości w te piersi rozżalone; gdyby kto umiał strzelać złotemi słowy poważnej a surowej prawdy do serca tych spółbraci i wskrzeszać postacie zmarłych towarzyszków Zana, owych wileńskich akademików, którzy w pokorze, w czystości, w trudzie i abnegacyi sposobili się na obywateli, którzy powstania nie gotowali, ale nad własnym pracowali doskonaleniem i w chwili przeznaczeń znaleźli się gotowymi nie tylko do powstania, nie tylko do poświęcenia, ale do czegoś w naszym kraju nierównie ważniejszego, bo rzadszego — do rzetelnych usług publicznych!...

Pan Mierosławski ułatwia sobie zadanie niezmiernie, i by trafić do przekonañ, objera ten język pochlebstwa, którego zwodziciele ludu od wieków, z takim powodzeniem dla siebie, z taką sromotą dla ludzkości, uży-

wać zwykli. Traf-że to tylko, lub głęboka w tém myśl Goethego, że jego Mefistofeles w imienniku biednego *studenta* zapisuje owo *Eritis sicut Deus*, którém już wąż kusił pierwszego człowieka?... To pewna, że sławny terrorysta i arcykapłan fałszu sformułował ten bezbożny axiomat : *on ne flatte pas plus le peuple que la divinité!*... Mówca nasz więc schlebia biednej młodzieży, wita w niej ród « Tytanów », porywa ją z sobą na zawrotne szczyty swój hyperbolicznej fakundy i ztamtań wskazuje jej świat cały, Polskę całą, którą osiąść może jedném skinieniem, jedném tylko westchnieniem!... « Młodzież to droga, dumkami boleści wykołysana — *orleńca* wypadłe z gniazda trzęsieniem opok ojczystych — świętych męczenników *niebawni* mściciele — *nieodrodni* spadkobiercy Podehorążych i Akademików, których *owdowiałego siodła lada chwila* mają osiąść — a jedno ich westchnienie, dla reszty świata niedosłyszane, starczy za sądne trąby, by wskrziesić matkę!!! »... Tak pochlebstwami ujętą, dziką wonią dzikich kwiatów odurzoną, dymem kadzidel zakrzyszowaną, zapowiedzią blizkiego powstania rozplamioną młodzież, mówca wreszcie przestrzega — nie przed rossyjskim liberalizmem, który tyle u nas teraz głów mąci i sumień zakłóca, ani też przed tym panslawizmem, który w uściskach upióra krew polską wysysa i zguby naszej żąda i naszego spodlenia : mówca przestrzega młode po-

kolenie — przed Francją, przed Zachodem, « przed całą tą zachodnią cywilizacją! »... We Francji « policyjna tylko latarka przeraźliwie migoce » a szukającemu tajemnic w *umartym* łatwo się zarazić śmiertelnymi wrzodami trupa. Zachód znikczemniał, umarł i gnije, i świeci tylko « blaskiem fosforycznego pruchna i szpitalnych kantaryd. » Nie korzystać więc i nie uczyć się z tej cywilizacji, która « współcaruje z Mongołami nad światem » i w której « nikczemna tylko pasożytność » może znaleźć coś godnego do naśladowania. « Porwijcie w objęcia wasze żywą a *nagą przyrodę*, i z niej wyciśnijcie do żył, do muszkułów i aż do samego serca waszego *noc pierworodnych bohaterów i patryarchów*, co własnym przemysłem zwalczyli potwory i dziczyznę poprzedniego okresu *genezy humanitarnej* — bo ten, nie inny dzisiaj okres *odrodzenia polskiego* » !!!

Nie pierwszy to u nas pan Mierosławski głosi w ten sposób upadek Zachodu, i nie pierwszy też ani ostatni raz występujemy w naszym piśmie przeciwko podobnym zapowiedziom. Bo jeden to z najopłakańszych szalów, jaki kiedykolwiek u nas opętał umysły; bo jad to który rozkłada dziejów skład i grozi nam śmiercią bez zmartwychpowstania. Bo nie ma środka dla Polski między Zachodem a Moskwą; bo nie ma dla nas wyboru między tém co życia jest prądem, a tém co życia trądem; bo nie masz jakiegś po-

średniej wiary, jakiegoś — półbożka między Chrystusem a Szatanem, a wszelki rozwój Polski z Zachodem prowadzi niechybnie i niemylnie do cudzołożnych a śmiertelnych ślubów z barbarzyństwem! Odkąd Słowiańszczyzna wystąpiła na jaw w historii, dwa narody zajęły w niej dwa naczelné stanowiska, rozbiegły się w dwa przeciwne kierunki, i odtąd były zawsze sobie przeciwstawiane. Moskwa uległa Wschodowi, Bizantyzmowi, i przejęła od niego wszystkie żywioły religijnego zepsucia i moralnego skażenia; Polska złączyła się z Zachodem, z jego kościołem, z jego łacińsko-germańską cywilizacją, i ztamtąd czerpała wszelkie siły do uzacnienia i ugodnienia ludzi, do nawracania i zespolenia ludów. W związku tym z Zachodem leży cała racya jęj bytu w przeszłości, cała rękojmia jęj odżycia w przyszłości. A biada temu, kto tę świętą Unię zrywać zamierza; a biada temu, kto dziecinnie targa tę nie złotą, co Polskę wiąże z nieśmiertelnością! Tego straszna gna pokusa, i ten mongolskich natchnień słucha! Ni mu rozwój światów znany, ni objawion mu Duch Święty, ni pamiętan duch Chrystusa; ten bez myśli, ten bez serca; ten kat Polski i morderca; ten popelnia najstraszniejszą zbrodnią i grzech najwięk szy: — zbrodnią matkobójstwa i grzech przeciwko Świętemu Prawdy Duchowi!...

Bo fałsz to, fałsz i bluźnierstwo, aby Zachód upadł i

zniczemniał, zmarniał i gnił, jak bezmyślność polska wciąż teraz głosi, a chór moskiewskich szatanów jej z radością wtóruje! Zachód ten żyje i żyć będzie: bo on jeden ma źródło żywota, bo on jeden ma wiarę, miłosierdzie, poświęcenie, odwagę, oświatę, pracę i wytrwałość, wszystkie ziemi bogactwa i wszystkie dary Ducha! Ta Francya wysłała bez przestanku ze swego łona tysiące misyonarzy, którzy wśród dzikich i barbarzyńców opowiadają Słowo Zbawiciela, i znoszą katusze i giną w męczarniach, z stałością, z pokorą, z pogodą, godną pierwszych wieków chrześcijaństwa. W tym kraju niezliczone tysiące towarzystw dobroczynności i miłosierdzia rozdają między masy chleb duchowy i powszedni; a w masach tych wszędzie rozlane uczucie ludzkiej godności, mężkiej odpowiedzialności, chrześcijańskiego braterstwa, i dla cierpień i bólów zupełnie obcego, zupełnie nieznanego i wcale nie bliższego bliźniego, jest tu współczucie i współdziałanie, jakie i najdemokratyczniejszy z obywateli niezawsze u nas ma dla ludności, z którą i przez którą żyje, dla tych włóścian, których ciało i dusz jest właścicielem. Na Zachodzie, i tylko tutaj, jest sztuka, jest nauka i oświata — oświata, której słaby tylko brzask i odbłask, gdy się przedrze przez gęste chmury naszego niedouctwa i niedołęztwa, już staje za słońce, i za jedyne słońce tym wszystkim wielkoustym a małodusznyim tępiciełom i potępicie-

lom Zachodu. We Francyi jest przejęcie się obowiązkami, uszanowanie dla trudu, wżgarda dla próżniactwa, ochoczość, namiętność do pracy, wszystkie te istotne przymioty pokoleń powołanych i wybranych do Czynu, które oby tylko uznać było w stanie nasze wrodzone a fatalne słowiańskie leniństwo! Kiedy w Krymie stanęły naprzeciwko siebie zastępy Wschodu i Zachodu, pokazało się przecież po czyjój stronie jest siła tak materyalna jak moralna, i żołnierz tój zepsutój i znikczemniałej, tój umarlój i zgnilój Francyi, objawił wtedy mężstwo i mężkość, pogardę śmierci a miłość ojczyzny i sławy, zapal do niebezpieczeństw a wytrwałość na zimno, głód i zarazę, groźność olbrzymia i potulność dziecięcia, jedném słowem cuda waleczności i cnoty dobroci, jakich w tym stopniu i w tój mocy rzadkie są w dziejach przykłady, i z Achillesa odwagą i siłą łączył i czulość i — śpiew Achillesa!... Nie! I cokolwiekbądź szeptać i wrzeszczeć mogą nasi turyści i beletryści, pansławiści i radykaliści, i wszystkie te modne Katony na korzyść naszych katów : — tylko cywilizacya zachodnia ma siłę i tylko ona ma życie; tylko u niój wiara i u niój ofiara, w niój tylko prawda i przy niój tylko prawo! Wszystko inne złudą złud; wszystko inne kłamów kłam; i zbawienie nasze tylko — tam!

Co do nas, to z głębi skruszonej duszy szlemy do Boga gorące błaganie, aby ten nasz związek z Zachodem coraz

ściślejszym uczynił i aby Polska, która teraz za prawdę tylko przypomina znaną córę Jeruzalemu, mogła się w prawdzie i w duchu zwać Francyi siostrzycą! Oby duchowieństwo parafialne, które u nas zgorzeniem często bywa klas wyższych i ludu wiejskiego, służyło Bogu i ludziom z taką gorącością jak we Francyi! Oby w naszym duchowieństwie zakonném było tyle życia religijnego, ducha ofiary i miłości, co w francuzkich Siostrach Miłosierdzia, Missyonarzach, Braciach nauki Chrześcijańskiej, Trapistach, Siostrzyczkach ubogich, tyle nauki i światła co w francuzkich Oratoryanach, Dominikanach i Benedyktynach! Oby nasza młodzież bogatsza, która zna tylko teatry, balety, galerye i salony, znała jak jéj rówiecnicy we Francyi, poddasza ubogich, warsztaty rzemieślników, schronienia cierpiących i chorych, i zaprzestawszy w upodleniu sług swoich i zawisłości i nędzy ludu wiejskiego szukać pomocników i ofiar sprośnych swych uciech, umiała, jak tamci, apostołować wiarę, światło i pracę! Oby w młodzieży naszéj było tyle miłości nauki, miłości kraju i znajomości jego potrzeb, tyle chęci wytrwałego służenia narodowi, ile we francuzkiéj! Obyśmy mieli sumiennych, jak we Francyi, nauczycieli, którzyby nie dawali fałszywego świadectwa przez względy osobiste i haniebne frymarki! Obyśmy mieli, jak we Francyi, sądownictwo poważne, uczone i prawe, któreby sumienia i sprawiedli-

wości nie przedawalo za protekcyą lub inwitacyą! Obyśmy mieli po wszystkich klasach społeczeństwa ludzi tak głęboko rozumiejących i tak szczerze pełniących obowiązki chrześcianina i obywatela, jak na Zachodzie! Obyśmy mieli klasę rzemieśliczą tak wykształconą i podniesioną jak wyrobownicy Paryża i Lyonu, i, och, oby kmięć nasz tak kochał Polskę, jak swoje ojczyznę kocha, rozumie i bronić jęj umie chłop francuzki!..

Bez wątpienia, obok tych wielkich cnót i szczytnych przymiotów, ma Zachód i swoje żywioly zepsucia i steki egoizmu, i w tēj kryształowėj, ambrozyjnėj czarze życia, którėj imię Francya i z którėj wciąż płyną libacye na chwaleę Panu, na pożytek ludziom i ludom, spostrzeżesz ciężki i mętny osad u dołu, a u góry brudne, świecące — pękające szumowiny... Nie chcemy się pytać, czy u nas stosunkowo jest lepiej i piękniej; czy nierównie gorszy możeby nie przedstawił się obraz, gdyby wszystko u nas tak się odbywało pod surowém a nie przepuszczającym okiem jawności i publiczności, jak na Zachodzie; nie spytamy przedewszystkiém, czybyśmy się w większej potrafili uchować czystości, gdyby u nas zbytek był tak przystępny, pokusa tak zasobna, a siły życia i używania tak obfite, jak we Francyi... Powiemy tylko, że według odwiecznych praw ludzkiej natury, gdzie wielkie cnoty tam

• wielkie zbrodnie, że razem ze światłem i ciń jego się wzmaga, i że w potężnych ogniskach cywilizacji złoto się topi z najpodlejszym kruszczem. *Homo duplex!* mawiała już starożytna mądrość, i dwulicowym podobnie jest człowiek społeczny. Zachód ma swoje dobro, ma i zło swoje: chodzi tylko o to czy jedno czy drugie przeważa, chodzi o sumienne ocenienie, o sprawiedliwy rozbiór — przede wszystkim zaś chodzi o wybór: bo w wyborze i wola i wolność i godność człowieka!... Kiedy powstanie listopadowe zagnało tutaj naszą rodzinę tułaczą, wówczas Mickiewicz miał umysł i zmysł dla tego, co tylko we Francji jest chrześcijańskim i pięknym, świetnym i świętym, i pod wpływem tych wrażeń i otoczenia takich ludzi jak Lamennais, Lacordaire, Montalembert i im podobni, napisał te Księgi Pielgrzymstwa, w których najczystsza myśl chrześcijanina i wygnańca znalazła swoje wcielenie w najczystszej słowie słowiańskim. O tym samym czasie i w tym samym kraju, inny tułacz w innej zasiadł sferze myśli i wydawał poemata, które zgóry rozgrzeszyły bezwstyd bieżącej literatury paryżkiej, z którymi niczym są w porównaniu owe *Bovary* i *Fanny* i im podobne sprośności, co w naszych warszawskich dziennikarzach wywołują na Zachód oburzenie tak pocieszne a tak... lubieżne! W owych to poematach polskiego tułacza, pielgrzyma, «krzyżowca» świeci wistocie «blask kantaryd szpitalnych»

i wieje atmosfera szlachtuzów i zamtuzów; dość (za wiele to już dla naszego pisma i pióra) powiedzieć, że w jednym z tych cynicznych obrazów *bohater* dogadza brutalnej swęj chuci na zemdlalém ciele kobiety, która jest — jego matką!!!... A autorem takich obrzydliwości i gęślarzem tych żyłastych szujów i żelaznych wszetecznic, Pindarem tój Wenery Kallipigos i Pygmalionem takiego rymowanego błota, był nie kto inny, jak pan Ludwik Mierosławski....

II

Jeśli jest jaka prawda ogólna, widoczna dla wszystkich ludzi dobrej woli i jasnych pojęć, to niezawodnie ta, że w pracy wewnętrznej kraju nad sobą, w dźwiganiu się jego pod wszelkiemi względami, leży najgłówniejsze nasze zadanie w teraźniejszości, najpierwszy warunek naszego wyzwolenia w przyszłości. Czy powszechne jakieś, rewolucyjne wstrząśnienie, jak wielu u nas wygląda i przepowiada, czy, jak inni wierzą i przewidują (a jesteśmy z ich liczby) normalny raczej bieg wypadków i poznanie się Zachodu na rzeczywistych swych interesach i niebezpieczeństwach, da nam sposobność i możność do upomnienia się o nasze odwieczne prawa i zrzucenia nieawistego jarzma ciemieźców : w jednym jak drugim

razie, chwila przeznaczeń tylko wtenczas będzie dla nas chwilą wybawienia, jeśli zastanie nasz kraj zasobny w jakieś siły i środki, zdolny do jakiegoś organicznego działania, w codzienniej pracy zaprawny do najwyższego trudu, posiadający te polityczne i społeczne żywioły które w konieczny skład każdego prawdziwego i żywotnego wchodzą państwa, ludnością, energią, oświatą, przemysłem wążący w interesach cywilizowanej Europy, jeśli jednem słowem wypadki zastaną w Polsce naród, który ducha nie stracił i darów nie uronił, który godnie, bo w *Czyscu* odbył próbę grobu, który w ciągłej czynności się uzacnił i usposobił do ostatecznego Czynu i jak owa mądra niewiasta Ewangelii, w nocy niewoli czekał przyjęcia Zbawiciela z podniecaną bez przerwy lampą życia. Wolno retorom upewniać niedoświadczoną młodzież, że jedno westchnienie starczy za sądne trąby; wolno im przy brzęku toastów zapowiadać, iż « *zniebozstąpi kosynier-wskrzesciel* »... Ale kto trzeźwy ma umysł i sąd niezacmiony, ten wie, że nawet za trąbami Jerychu stały w odwodzie zbrojne hufce dwunastu pokoleń, ten wie, że z niebą zstępuje tylko Łaska i Miłosierdzie, a kosynier zaś, i nierównie skuteczniejszy od kosyniera wskrzesciel jakim jest dobry polski żołnierz, powstaje z ziemi i w niej czerpa wszystkie środki do walki i zwycięstwa. Uprawa i naprawa tej ziemi i jej mieszkańców jest najlepszą i naj-

HN 537 .K53 C.1
Katechizm nie-rycerski.
Stanford University Libraries

3 6105 037 087 199

HN
537
.K53

— 25 —

połączeńszą naszą formacją wojskową; podniesienie kraju pod wszelkiemi względami, pod względem religijnym, obywatelskim, naukowym, administracyjnym, rolniczym, przemysłowym, społecznym, jest najbliższém, bo niechcibiem przygotowaniem do prawdziwego powstania. Nie dosyć jest poić się żalem i karmić nadzieją; nie dosyć nawet czuwać troskliwie nad całością ojczyzny spuścizny: tego nie dosyć! Trzeba się krzątać i pracować, trudzić w pocie czoła i znoju niewczasów; trzeba tę spuściznę poświęcić—pod karą jej ostatecznej utraty! « Kto złożonego w swe ręce kapitału nie powiększył, i choćby go ukrył i nienaruszonym przechował, temu on będzie odjęty i oddany tym, co już obfitują (*) »: takie to twarde i nieprzeblągane, a jednak sprawiedliwe i opatrzone zlecenie moralnej i politycznej ekonomii świata wyrzekł — nie « Smith żaden, ani Say lub Ricardo » których « receptami » gardzi mądrość naszego mówcy — wyrzekł je Ten, który był na początku i będzie na końcu wszech czasów, który zna nasze zamiary i sądzić będzie nasze czyny, który powołał do siebie « wszystkich spracowanych i obciążonych » który dla nas się urodził, żył, cierpiał, umarł i zmartwychwstał, wyrzekł je Jezus Chrystus Syn Boży! Nauka Ewangelii jak nauka dziejów, głos Boga jak głos naszego wieku zarówno do

(*) Ewang. Ś. Mateusza, XXV, 14-29.

RIES

nas woła o pomnażanie kapitału, który Opatrzność w nasze ręce złożyła, jeśli nam nie ma być ostatecznie odebrany i oddany tym co już obfitują, Moskalom, Austryakom, Prusakom i Żydom. Czas jeszcze do naprawy i czas do upamiętania : jedynasta to jeszcze godzina z przypowieści Wielkiego Nauczyciela. Choć spóźnionym robotnikom w tém tak pracowitem i znojném dziewiętnastém stuleciu, choć w ostatniej już tylko godzinie przybyłym, jeśli szczerze i gorliwie się weźmiemy do dzieła, Pan nam zarówno jak tym co znosili ciężar całego dnia i upalenie, da tę bożą zapłatę narodów, którą jest wolność i niepodległość. Zbierzmyż więc i zgromadźmy wszystkie żywioły politycznego ciała, a wtedy pierwsza elektryczna iskra wojen je zbije i ukształci w organizm państwa! Pokażmyż światu, żeśmy na coś zdolni i potrzebni, a wtenczas nie minie nas « potrzeba », jak nasi ojcowie nazywali walkę i bitwę; dowiedzmyż, że stać i ostać się potrafimy, a powstanie będzie niechybne; przekonajmyż mocarstwa Zachodu, że sprawa naszego wyzwolenia jest w ludzkiej mocy, jest rzeczą ludzi i ludów — bo tylko odwaleniem grobowego kamienia z trumny, w której żywo pochowany i *żyjący* leży naród — a nie zaś takim nadludzkim, nadziemskim, a więc nieobowiązującym trudem i cudem, jak wskreszenie, przywołanie na powrót do zgasłego oddawna życia, milionów Lazarzy, Lazaronich i Lazarillów!

Bo tylko żywych się ratuje, tylko pracowitych a pilnych wspierać warto i — wolno! Wydobywajmy wszystkie możliwe a nieodzowne publiczne siły z wewnątrz nas samych, pielęgnujmy je, hartujmy, zaprawiajmy bez znużenia, bez wytchnienia a z duchem — a skoro się wzmogą i uwylatają, jak Bóg żywy, ni niebo ni ziemia nam nie odmówią pomocy! O, wołajmy nasamprzód do siebie samych o *siły*, zanim obcych o *pomoc* wzywać myślimy! Przecież i w tej najuroczystszej chwili Przenajświętszej Tajemnicy, kiedy razem ze wzniesionym Kielichem Krwi Pańskiej serca wiernych się wznoszą a korzą ich czoła, kiedy Zbawcza Ofiara wrota niebios otwiera (*coeli pandit ostium*) i modlitwę człowieka zabiera przed tron Ojca, przecież i wtenczas skruszona dusza chrześcianina wprzódy *da robur* błaga, za nim powie — *fer auxilium!*

Cavour czy Mazzini?... pytanie to zaprawdę na czasie, i oby ta nauka, którą obecna chwila w tak wyraźnych, czytelnych i wymownych kreśli zgłoskach, nie przeszła dla nas, jak tyle innych niestety, bez upomnienia i zna-czenia, i w obec naszej pustoty nie była głosem na pu-szczy! Cavour czy Mazzini — któryż z tych dwóch ludzi i dwóch systemów skuteczniej działał dla kraju, przyniósł pożytek ojczyźnie? Czy ten, co naród niemocą złożony wciąż truł, żgał i po-łżegał, spiskami opętał i « ruchami »

zbezwładniał, krzyż deptał odkupny a nóż święcił najemny, i sprawę najszlachetniejszą i najświętszą podał prawie w ohydę i zgrozę wszystkich dusz zacnych i umysłowych; lub ten, który słabego cucił i wycieńczonego umacniał, zwolna i cierpliwie goił rany i siły sposobił, drzemiące żywioły budził, pielęgnował i krzepił, moralnie i materialnie wszystko dźwigał i podnosił, administracyjne, finansowe, ekonomiczne stosunki naprawiał i ulepszał, i z małego państwa zrobił ten cudowny wachlarz Aladyna, co gdy zwinięty, zdaje się tylko miasternym być sprzętem, ale roztoczony stać się może namiotem dla stutysięcznego wojska; mąż który stale, wytrwale, z ufnością i spokojem pracując, w małym odłamie pokazał swoim i obcym wzór przyszłej całości, obraz wielkiej ojczyzny, dowiódł na jednym ale zwyciężkim przykładzie, że jego naród ma wszystkie warunki życia i wszystkie przymioty organicznego jestestwa, że dusza tego narodu jest rządność, a więc prawem jego zmartwychwstanie; mąż który powszechną, sympatyczną dla swego dzieła zwrócił uwagę całej cywilizowanej Europy, najzaciętszego nawet wroga zmusił do uznania, że coś jest i istnieje, że to nie « geograficzny, martwy wyraz » ale wyraźny żywość... i patrzcie, jak teraz, witana radośnym okrzykiem wszystkich dusz szlachetnych, w styksowym wykąpana mule, opasana tą trójkolorową szarfą bezpie-

czeństwa, którą jej rzuciła francuzka Leukotea, wynurza się wreszcie z fali zdarzeń w klasycznej piękności, z klasyczną pogodą, ta jeszcze niedawno tak zapomniana Italia, już podnosi czoło promieniejące i prędzej czy później dobieje bezpiecznego portu : prędzej czy później ! ale niemylnie, ale niechybnie—chyba (o, nie dopuszczaj tego wielki, dobry Boże !) że ją demagog londyński znów zanurzy w piekielnej topieli szalu, błota i krwi !... Cavour czy Mazzini ?— w różnym stopniu, w nierównych rozmiarach i odmiennych formach i stosunkach, ale w treści jednostajne zawsze a hamletowe to pytanie dla każdego uciemionego narodu : pytanie, czy oświecać umysły lub tumanić fantazję, czy serca ogrzewać lub je spopielić, czy siły wyścieńczać i niweczyć lub je skupić i pomnażać, czy pracować z ufnością rozważliwie lub miotać się w szale rozpaczliwym?

Zawód to trudny niezawodnie, mozolny i krwawy, a nieraz nawet wydać się może rozpaczliwym. W naszym rozszarpaniu i rozewiertowaniu, pod zazdrośnym, mściwym, bazyliżkowem okiem wrogów, gdy wszędzie potracasz o jamę, o zasadzkę, o ukrytego lub jawnego a zawsze jadowitego węża, gdy przeciwko wszelkiej prawej i żywotnej myśli staje bezmyślne lub zbójcekie prawo, przeciwko najuczciwшему czynowi najnieuczciwszy czynownik, gdy kaźden krok się ślizga w błocie Fińczyka

lub łodzie Sybiru, i według słów poległego pod Raszynem żołnierza-poety « gdy nawet pług idzie oporem w obcych panów ziemi »... zadanie to wielkie taka praca wewnętrzna kraju nad sobą; wymaga ono niemaliej miłości dla sprawy a niemiłosierdzia dla siebie, niezwyčajnego hartu duszy i chrześcijańskiej rezygnacyi w jej prawdziwem, jedynie godnem znaczeniu. Bo ileż to razy wtedy przychodzi « budować ruiny », że użyjem wyrażenia Biblii, stawiać w pocie czoła przez długie lata to, co może jutro w jednej chwili najłżejszy powiew władzy rozwali; ileż to razy przychodzi stokręć poczynane dzieło na nowo rozpoczynać, i przeciwnie do owego ideału wiernej miłości któremu imię Penelope, a jednak w takim samym uczuciu, w dzień rozpruwać co się w nocy i cieniu uprzedło! Kres to może męki najwyższy, cierpienie nad cierpieniami — i daleko łatwiej zaprawdę i wygodniej, wszystkie takie prace lekceważyć i znieważać, a marzyć o « bliżkiem powstaniu » i gwarzyć o « dosiadanu lada chwila, *owdowiałego* siodła »... Nie obowiązuje to do niczego a uwalnia od wielu przykrych trudów, od ciężarów, których przecież niepodobna ponosić i znosić w eterycznej sferze natchnienia i « westchnienia ». Wystawia się tém wexel na przyszłość, tém dogodniejszy, że bez oznaczonego terminu, a zjada się tymczasem i procent i kapitał. Ma się wtedy prawo gardzić wszelką gruntowną nauką,

■ która « tępi ducha », i śmieje się tylko z wołania pedan-
■ tów o « specjalności » boby to znaczyło (naucza p. Mie-
■ rosławski) « wziąć patent na Niemca, Francuza, Anglika
■ lub Amerykaniua » a czegoś innego, jako żywo, potrzeba
■ « orłętom, świętym męczenników *niebawym* mścicie-
■ lom ». Wierzy się wtedy w kmiecia wskrzesiciela — dla
którego nawet nie masz i krzesiwa, kocha się chłopca sera-
ficznie i wita w nim (używamy tu wciąż słów naszego mó-
wcy) « spadkobiercę wielkiej ojczyzny ». Ale zanim to
objęcie spadku się uskuteczni, zanim to otwarcie « testa-
mentu » nastąpi, zanim przyjdzie « tego chłopca mier-
niczy ze szczerbcem i z żelaznymi słupami », każe mu się
« cierpieć jeszcze, cierpieć jak ojczyzna, i *póki ona cierpi* »
zaleca mu się « *nie ruszać ani kolka w płocie ani mie-
dzy na niwach* »; zalecanie zaś czegoś podobnego jak
szkółki ludowe lub wiejskie ochrony, obudza tylko
uśmiech szyderstwa, a cóż dopiero, gdy kto się odważy
wspomnieć o instytucjach Ś^o Wincentego : wtedy już
chyba się przeżegnać przed taką jezuicką szkaradą!... Wśród
takich to marzeń, szyderstw i bankietów wcale nie plato-
nicznych, przepędza się lata poświęcone nauce i wykształ-
ceniu; a gdy nadchodzi chwila rozczarowania lub upa-
miętania, gdy się wraca do kraju i zamiast zniebozstąpio-
nych kosynierów widzi samych żandarmów i krótko-
uciniających finawachów — wówczas pryskają nagle

idrady i runą nadpowietrzne budowy wietrzników, na miejscu gdzie się bengalskim ogniem palił Wezuwiusz zostaje do szczytu wygrzebany krater i zalega zimna brudna lawa, a gdy się do trudów nie przywykło a obowiązków nigdy nie zaznało, wyprawa « krzyżowca » kończy się wyprawą na posag, ochota do partyzantki się zamienia w oclioczość i namiętność do *partyjki*, a na zbawczego kmiccia, na którego spaść miało dziedzictwo całej odmłodnionej ojczyzny, spada ostatecznie batóg młodego dziecka... Kto zaś większą miał czułość, czyli większą dumę, ten w takiej kryzysie osądzi się męczennikiem i uzna ofiarą społeczeństwa, ogłosi się « milionem » a zer mu do tego zaprawdę nie zabraknie, udrapowany płaszczem pychy zasiędzie na ruinach własnego nicestwa, a jeśli worek potemu, będzie z gorącej miłości do kraju wciąż od niego uciekał i po całej Europie ustawicznie woził swój żal po ojczyźnie, swoje osobę i swe nudy... Ale komu Bóg dał zdrowe uczucie i jasne sumienie, kto siebie zwodzić za dumny, drugich zwodzić za prawy, kto Polski nie kocha jak młodzieniaszek zalotnicę, z którą pewien czas przepędza się w upojeniu i szale i z sił męzkich uszczerbkiem, by potem z wybladłemi ustami i wyblakłą duszą tylko mózdz sobie gorzko-słodko powiedzieć, że się także było kiedyś młodym i miało swoje « awanturę », kto raczej tę Polskę kocha godnie i zanie jak syn, jak mąż i jak ojciec, kochaniem dozgonném, miło-

ścią niezmienną, niezmierną : ten nie kwiecistą ściżkę fantazyi, ale cierniową obierze drogę pracy i obowiązków, ten będzie się trudził nad własnym nasamprzód doskonaleniem a potem nad wydobywaniem sił z własnego łona narodu, i na tém stanowisku wytrwa mimo przeszkód i zapor obcych despotów, i szyderstw i oszczerstw swojskich demagogów.

Oszczerstwa i szyderstwa pana Mierosławskiego przeciwko wszystkiemu, co w kraju jest wołaniem o oświatę i naukę, wydobywaniem sił ukrytych i ich zaprawianiem, zaczątkiem — tak jeszcze słabym, niestety! — jakiegobądź dźwignia się i podniesienia, z różnych płyną źródeł i różne mają argumenta. Mówca nasz potępia wszystkie te próby i usiłowania nasamprzód jako « cudzołóżne plody Zachodu », jako zatrute owoce « latyńsko-germańskiej cywilizacji ». Zachód, jak już wiemy, zgnił, zmarniał i znikczemniał : więc pocóż szczepić w nasze ciało jego śmiertelne jady? A zresztą, wszystkie te ulepszenia i uprawiania, wszystkie te nauki i przemysły nie dadzą pogłównego ciemiezcom, i czyż to wróg nie skorzysta z naszych doktorów i fizyków, z naszych rękodziel i machin? « Głupie pszczoły, zamieniamy nasze płucę w retortę, by w nich pędzić miody dla cara bartnika! »

Ale, czyż Polska kiedyś wolna, my znowu zapytamy, czyż Polska powstająca, nie będzie potrzebowała doktorów i fizyków, fabryk i warsztatów — czyż może bez nich być państwo, bez nich być wojna narodowa? I choćby wróg wszystkie produkta, wszystkie nawet warsztaty zabierał, czyż to nic nie znaczy, czyż to raczej nie znaczy wiele, niezmiernie wiele, samo już wyrobienie jakiegś u nas klasy roboczej, utworzenie warstwy ludności zaprawnej do trudu, do mozolu, do niezawisłej, wolnej szanowanej pracy wśród narodu tak gnuśnego, tak leniwego, tradycyjnie ociężałego?... Osuszoneminy olkuskie posłużą ku wygodzie mennicy petersburskiej, woła pan Mierosławski... Tak jest, niestety! Ale, w razie danym, nie posłużą one także ku wygodzie polskiego powstania, i czyż tego zarówno powiedzieć się nie godzi o wszystkich duchowych i ziemnych kopalniach, nad których wykryciem i oczyszczeniem w naszym kraju pracować byśmy chcieli? O zapewne; cokolwiek w naszej niewoli zarobić, uzyskać i osiąść potrafimy, wielka, największa może część tego stanie się zawsze udziałem czarta i cara: ale czyż dlatego mamy już wszelkiego wyrzec się posiadania? Czyż dlatego, że z ułatków naszych płacimy wrogom łanowe, mamy już niwy nasze zasiać kąkolem i zorać solą; czyż dlatego że pobór dziesiątkuje naszą biedną ludność, mamy się starać o jej umniejszenie i ubytek i rozpowsze-

clmić może u nas sektę *skopców*; i czyż, gdy ze wszystkiego ciemieżcom musimy dać pogłówne, lepiej już i skuteczniej zupełnie stracić głowę?... Hrabiowie to nasi i Epszteiny; zaręcza następnie mówca, « herbowi komornicy i parszywi arendarze, postrzygacze po'skich cmentarzy i więzień polskich konserwatywni reformatorowie » propagują u nas te zasady narodowej pracy, narodowego przemysłu, uprawienia i ulepszenia kraju, a czynią to w myśli spekulacyi, w chęci zysku i umieszczenia kapitałów. Tak sądzi p. Mierosławski?... Jako żywo, wyświadcza on tém zbyt wielki honor naszym hrabiom, a za mało winnej czci oddaje naszym Epszteinom! Możni nasi panowie, kiedy mają kapitały, nie myślą o ich umieszczeniu w polskich włościach, spółkach i przedsiębiorstwach: wołą niemi spekulować na giełdach Paryża, Londynu i Wiednia, i w tych to miastach leżą — czasem i przepadają — ogromne summy naszych magnatów, którychby część może już wystarczyła do uratowania ojczyzny W. K. Poznańskiego i wykupienia ziem nad Wartą i Notecią z rąk chciwego Niemca. Od zrozumienia tego, że polskie kapitały tylko w Polsce użyte być powinny, od takiej haniebnej spekulacyi, jakby to nazwał nasz mówca, czy od tak obywatelskiej cnoty, jakbys my to nazwali, hrabiowie nasi, niestety, są jeszcze bardzo dalecy! — Epszteiny?... P. Mierosławski wielką tym ludziom wyrządza krzywdę i na

własne tylko strzela szeregi! Pan Epsztejn, zupełnie w tej mierze zgadza się z panem Mierosławskim; i on też myśli, że się nie godzi Polakom zajmować przemysłowemi przedsiębiorstwami: wydiera więc im takowe w zmożeniu z wysokimi czynownikami, i obsadza potężne administracye i rozległe bióra Moskalami, Niemcami i Żydami. Trochę więcej uznania dla naszego Izraela! Gotowy do przecieży i nierównie rzeczywistszy od kmiecia, « spadkobierca » polskiej szlachty, a w wierze swojej nadto, jakżeż on do naszego mówcy zbliżony! Bo i on przecieży, a może nawet szczerzej i nie dla oratorskiego efektu, czci tego Boga, którego pan Mierosławski przedewszystkiemi święci i « prawdziwym » nazywa: « Boga strasznego, Boga gniewu, Boga z brodą rozczochraną... »

Ale najostrzejsze swe sarkazmy i strzały najbardziej zatrute, najgroźsze potępienie i najdziksze przekleństwo zachował nasz mówca dla tych szczególnie usiłowań w kraju, które umoralnienie i polepszenie bytu ludności rolniczej mają na celu. Przeciwno batożnikom wolińskim i okrutnym ciemieżcom naszych chłopów, nie znajduje pan Mierosławski najłżejszego słowa groźby lub choćby nagany; o tych naszych panach, którzy w kwestyi uwłaszczenia zamysłiwali nawet nad odpornym i podłym sojuszem z moskiewską arystokracją, o krętych

wybiegach i zabiegach pewnych komitetów, zachowuje wspaniałomyślne milczenie: ale całą złość, całą żołąć, cały jad swojej duszy wylewa na tych zacnych obywateli, co reformę włościańską biorą szczerze do serca, a przede-wszystkiem na to Towarzystwo Rolnicze w Królestwie, którego krokom i czynnościom towarzyszą dziękczynienia i błogosławieństwa wszystkich dusz polskich i chrześciańskich!... « Spekulanci to, woła nasz mówca, co szukają niby społecznego wyzwolenia ludu polskiego w nieprzy-stojnych dość zdzierkach łacińskiego i germańskiego przepychu, i przezornie go wywłaszczają (!), *rozbrajają*, immobilizują na dzień własno-narodowego powstania, uwłaszczenia i polotu!... Czując, jak im niedostateczne przeciw zmartwychwstaniu Polski ludowej, gwarancye trzech ościennych, a osławionych, a znużonych ciemieństw, poczęli jeszcze w tych ostatnich czasach przyzywać na ratunek swoich oltarzów (sic!), swoich rodzin i swojej własności, cały przybór policyjnego liberalizmu społeczeństw mieszczańskich... i za gwarancyą cara, a przy oklaskach Zachodu, *odczepną jałmużną chlewa i sadu kartoflanego* myślą kupić sobie spokój jednopokolenny, od dzisiejszych gospodarzy. »... « Ezau, Ezau *nie już do stracenia nie mający!* zagospodarowany na twojem starszeństwie, za miskę soczewicy, Jakób... chce... aby le-mieszowe pazury twoje wygrzebały mu źródła miodu,

mleka i talarów; za to karbowi twoi dostaną medal od komitetu rolniczego, a dzieci twoje po obrazku od księdza proboszcza! »... A nietylko to konspiracya ordynatów, hrabiów, obywateli i właścicieli między sobą przeciwko polskiemu ludowi; spisek ten sięga dalej i wyżej: biorą w nim udział — Papież Rzymski i — Cesarz Rosyjski!! « Ekonomści posłusznej kongresom i *Papieżowi* Polski są w porozumieniu i z Kościołem i z Carem... Na to zgoda i w Paryżu i w Petersburgu i w Watykanie i w kancelaryach ordynackich!!! »... Znana jest sławna *konspiracya tabakierek*, którą odkrył ohydnej pamięci Marat « a miał ją od swojej praczki » — i uchodziło to dotąd za *nec plus ultra* denuncyatorskiej wścieklizny. Naszemu, polskiemu Maratowi daném było, dorównać jeśli nie prześcignąć francuzkiego mistrza i odsłonić przed *młodém pokoleniem* wielką « antynarodową » konspiracyą Towarzystwa Rolniczego, Ojca Świętego i Cara Alexandra!...

... Nie myślimy zaprawdę przeciwko tak szalonym napaściom zasłaniać przywódców i uczestników Towarzystwa Rolniczego: ubliżylibyśmy tém tylko ich enocie. Ale na widok takiej ohydy, jakżeż zachować krew zimną; wobec takiego opętania, jakżeż stłumić w rozżalonej piersi wykrzyk oburzenia?... Gdy się wie, z jak wielkiemi, krwawými mozolami u nas przychodzi wszelka

praca zbiorowa, gdy się zna choć w części przeszkody, zapory, zasadzki, upokorzenia jakie tam napotyka każda najdrobniejsza obywatelska czynność... i gdy się tę pracę i tę czynność widzi oszydzoną, ohydzoną, zpotwarzoną i na krwawą zemstę wskazaną przez tych, których *młode pokolenie* mieni być patriotami a nawet naczelnikami— jakżeż tu nie zanieść ze łzami gorącej skargi do nieba, i jakżeż bez wzdrygnięcia wychylić kielich takięj goryczy?...

O, że też wszelkie u nas zacne, wytrwałe, rozsądne usiłowania koło dźwigania i podniesienia kraju, koło jego najistotniejszych zasobów i potrzeb, zawsze się rozbijały o złość, szyderstwo, ślepotę i pustotę! Że też wszyscy mężowie, którzy pracowali, trudzili się i wycieńczyli dla organicznego i postępowego urzędzenia spraw naszych, umarli albo z samobójczej dłoni albo z pękniętego serca, a zawsze z prześladowania krzykaczy i z rozpaczny nad niedołężnością, obojętnością lub niewdzięcznością narodu: tak dobrze kanclerz Ossoliński i kanclerz Andrzej Zamoyski, jak Edward Raczyński i Karol Marcinkowski! Że też ani wspaniała odwaga księcia Józefa (*« książątkiem »* nazywa go p. Microslawski!...), ani zimna rozwaga reformatorów nie mogła być nigdy ochronioną przed zatrutym wyzie-

wem republikanckich Zajączków i zająców! Że u nas nie-
tylko prędki, rycerski Achilles ginie od zdradzieckiej strzały
płochych, zwodniczych Parysów, ale i powolny, wytrwały,
wszystko wążący Ulises pada ofiarą krzykliwych, szydzą-
cych, syczących Tersytów, i że do tępienia i niszczenia
wszystkiego co szlachetném i cywilizującém, nie potrzeba
u nas nawet wielkiej francuzkiej żakery: wystarczą na
to — « dzieci Wersalu » i żaki Poznania!...

III

Nie myśleć więc o pracy, naucza p. Mierosławski, ani dźwigać i doskonalić sił i zasobów kraju; nie « zażywiać Zniczowego kagańca Polski u fosforycznej oświaty Zachodu i jego policyjnej latarki », ani przyjmować « spruchniałych zdzierków łacińsko-germańskiej cywilizacji! » Przedewszystkiem zaś nie ulepszać na teraz bytu włościan, i nie dawać karbowym medalów!... « Oszukany przez Jakóba, pod błogosławieństwem ślepego Jzaaka, Ezau, a przyszły spadkobierca wielkiej ojczyzny niechaj jeszcze cierpi, cierpi póki ojczyzna cierpi » i niechaj nie wypuszcza z rąk « testamentu » ani dozwala « ruszać kolka w płocie i między na niwach, aż stanie między jego chmary, mierniczy ze szczerbcem i z żelaznemi słu-

pami. » ... « Ten ci Polskę twoją powtórnie a niezatratnie skadastruje, i takie ci włóki wymierzy, że niemi obdzielę się, bez końca, wszyscy bracia, bratańcy i wnukowie twoi... ten ci wysnuje szatę dla całej a trwałej ojczyzny — a na wyrost, bo wielka jak przezorność nieograniczonej miłości jego dla dalszych polskich pokoleń — taką coby jak płaszcz niebios szyty gwiazdami, wszystkie syny, wnuki i prawnuki odział wspólną opatrnością i wspólnym majestatem stworzenia!... »

Jak p. Mierosławski właściwie sobie wystawia ten cudowny kadaster, i jak myśli rozdzielić tę szatę ukrzyżowanej Polski między kmiecowe « chmary » — tego nie wyjaśnia, i w miejscu Justyniańskiego kodeksu, o którym powiada, że « wydobyty z rumowisk Cezarowego społeczeństwa, przez lat tysiąc z okładem zachodnie przesypy ocieplal(!) » nie ogłosił dotąd, o ile wiemy, słowiańskiego Swodu i « Ruskiej Prawdy » własnego wymysłu i wynalazku. Ale lekarstwo, jakie ma na nasze zbolale, zranione i rozszarpane ciało, to wspaniałomyślnie i usłużnie wyjaśnia : a lekarstwo to proste, skuteczne, prędkie — prędkie przedewszystkiem — chociaż nie nowe. Cudowny nasz lekarz, który « nad komedyo-operę w Loretańskiej kaplicy, przekłada kazanie w Moliera świątyni » w tej też świątyni znalazł swego Hippokrata i Galena, i jak sławny Argan

- ! doktoryzant, zna tylko tę jedną receptę : *purgare, seignare;*
- ! *reseinare...* « Krew jest arcyszczególnym sokiem » powiada
- ! szatan Goethego : krew szczególnie szlachecka rozlana przez
- ! Piastowych kmieców, dodaje w glossie nasz retor, i takim
- ! to inkaustem parafuje swój pakt z *mlodém pokoleniem...*

Tak jest! Rzeź, rzeź szlachty, takie to alfa i omega tego najnowszego Zakonu, i na końcu każdej zwrotki swój pio-senki, krwi tylko żąda upiór powstały z nieochłodzonego jeszcze grobu Rzeszowa i Tarnowa! Cepy i kłonicie, oto ta-jemnice tej « genezyjnej » Gnozy, i na dnie oratorskiej ka-łuży szyderstw i oszczerstw, świeci polska, spiekła krew ! Rzeź tę przebiera mówca na wszystkie tony i diapazony, wyklada ją pod wszelkimi figurami retoryki, pod figurą ironii, przykładu, przypowieści ! ...Chcielibyście, pyta się z ironią cywilizatorów, którzy (marną zresztą według niego, i trudu niegodną) wolność zachodnich społeczeństw w na-szym kraju zaprowadzić myślą, « chcielibyście, przecenia-jąc dużo wartość wzoru waszego, jeszcze wszystkich tych specyaliów *darmo* dostać, a nawet obrachunkiem cudzych kosztów nie zachmurzyć sobie darowizny, i marną dekora-cyą przesadzonych z Zachodu chrustów, oszukać porodne boleści naszego ujarznienia? *Owoż to rzecz niepodobna!* »... P. Mierosławski wprawdzie sądzi że « krucya-towa dusza naszego narodu mało ma do zazdrosczenia

temu braterstwu amerykańskiemu, tój równości angielskiej, tój wolności francuskiej »... a wszakże, każe jednak pomyśleć « jakim to kosztem te narody okupiły choćby tylko i tę emeryturę! » « Aby *takiej* tylko emerytury dostąpić, narody te wszystkie *wyplawić się najprzód musiały w krwi własnej potokach...* i na zastygłych to dopiero falach takiego krwotoku, dopieroż na tym makadamie z gruzów, żez i kości znikłych pokoleń, podeszły ród Latynów i Germanów rozwinął żagle swoje! » ... Nie dość więc, dodaje mówca, że « więzien polskich konserwatywni reformatorowie » zaślepiają się nad wartością takiej emerytury łacińsko-germańskich ludów, ale chcieliby jój jeszcze dostąpić bez takiego, jak one, okupu?! Owoż to rzecz niepodobna!... Ale też p. Mierosławski inszój zaprawdę dla nas, i to « rodzimój, słowiańskiej, piastowej » wygląda emerytury, i zupełnie inaczej sobie u nas wyobraża stosunek tych znikac i powstać mających pokoleń! Myśl tę swoję ukształcił na końcu mowy w długim, roztoczonym i *con amore* opracowanym apologu (bo śnać nietylko Chrystus, ale i Antychryst lubi przypowieści!), który w skróceniu powtórzymy, słów jego jak najwierniej się trzymając a wypuszczając tylko, ile można, zbytnie efekta kolorytu i kataklizmowe i kataraktowe peryody :

« Przenieścież się wyobraźnią, powiada tedy p. Miero-

» sławski do *młodego pokolenia*, przenieścież się wyobra-
» znią do téj epoki przyrodzenia, kiedy bryła ziemską, już
» zaskorupiała w twardą powłokę z mętów pierwszego
» zastygu swojego, wyłoniła potworne społeczeństwo...
» salamander, stusążniowych glizd, krokodyłów, smoków
» elektrycznych, amfibicznych niedoperzy, olbrzymo-ro-
» puch... społeczeństwo wodokrzewów i płazów tak już
» strasznych, tak potężnych, a tak przemysłnych, że sam
» Stwórca żadnego z niemi iunego stworzenia do współ-
» własności globu dopuścić nie potrafił — chyba niższe
» organizmy, podług czerń natury, na tani im pokarm
» przeznaczoną... Pod taką to *ichtyozaukracyą* i *ba-*
» *trakracyą*,... z heroldyą, tradycyą, *kościółem*, rodziną
» i własnością na globie rozgoszczoną... jęczał przez dłu-
» gie wieki i modlił się do Stwórcy gnieciony plód innych
» stworzeń, plód lepszego i wyższego społeczeństwa..
» A kiedy broszurkami, emisaryuszami lub ruchawkami
» chciano podnieść ten *chamski Ereb*, wówczas tryskały
» aż pod sam tron Boga pianą protestacyj *komitetą rol-*
» *niczkę* krokodyłów i salamander, i pytały się, czegoż chcą
» od nich, czyż może być co doskonalszego nad ten liberalny
» planeta, coś piękniejszego, sprawiedliwszego, plodniej-
» szego od Zofijówek, Wilanowów i Sieniaw?... Te bu-
» townicze wycia niższego społeczeństwa, mawiały te ko-
» miteta do Boga, zachwiewają nietylko nasze dzierzawy,

» ale i twoje podkopują *carstwo* !.. A tak rzewne, tak
» wymowne *osobliwie samie* (sic!) były wyrzekania na
» niebezpieczeństwo zagrażające ich drogiej a niewinnej
» *ikrze*, że anioły popłakały się w niebiosach i słońce
» wdziało żalobę... Ale Bóg (— nie Bóg chrześcijański,
przestrzega tu p. Mierosławski w prozopopei, którą także
jeszcze, niestety, wypisać nam przyjdzie! —) ale Bóg
» prawdziwy, więc nieubłagany, straszliwy, z brodą roz-
» czochraną od nadiru do zenitu, raptem, swojemu mie-
» cznikowi Michałowi wyrwał oburącz szablę płomienistą,
» i jednem cięciem przeplatał kulę ziemską od bieguna do
» bieguna, szramą kordylierską, po dziś dzień nie ze-
» szytą... Dopieroż słowo stań się! naraz przyłożone do
» wszystkich kraterów młodego świata, wysadziło, spaliło
» i osuszyło trzeci dzień *genezy* na czarnoziem dla trzech
» nowych! »...

Więc młodzież nic nie znalazła do odpowiedzenia na
straszna naukę tej strasznej bajki? Więc się zgodziła na
zmiczenie tej *ichtyozaukracyi* i *batrachokracyi*, którą
przecież jest biedna szlachta polska? Więc nie wcieliła się
w to ciało, któremu tak cierpieć kazano, i nie wzięła w pierś
swą magnetycznie, przed ciosem, tych ran zaznaczo-
nych na własnych przecież ojcach, matkach, siostrach i

HN 537 .K53
Katechizm nie-rycerski.

C.1

Stanford University Libraries

3 6105 037 087 199

HN
537
.K53

— 47 —

braciach?... Alboż może *mlode pokolenie* nie słyszało wcale o Humaniu, Tarnowie, Rzeszowie?... O, ono może tego nie wie: ono tak mało zna dzieje własnego narodu, nawet dzieje lat temu tylko trzynastcie ubiegłe! Niechże więc tu przeczyta choćby jedną małą stronicę z naszej historyi, świeżą i jeszcze z lez nieosuszoną, — daty wierzytelne jak text testamentu, wiersze krótkie jak cięcia gilotyny, słowa lapidarne jak napisy w katakumbach — i z powyższym apologiem niechajże porówna następny nekrolog:

† † †

* Znała jest straszna śmierć szczęściu Bohuszów. — Teodora Broniewskiego o młócono cepami aż do zgonu; ciało jego miało połamane żebra, ręce i nogi. — Bratu jego, Janowi, obcięto nos i uszy, odarto skórę z twarzy i kazano żonie z kagańcem w ręku przyświecać, gdy mu wylupiano oczy. — Dębińskiemu Alexandrowi, przed zabiciem, obrzynano palce kozikiem, by je z pierścieni obnażyć. — Dąbski Dominik rozplatan był żywcem na cztery ćwierci. — Geperta zarznęli żydzy, zabrawszy mu pieniądze i stołowe srebra. — Horodyński Antoni, Kerwiński i Sokulski rąbani byli żywcem, a kawały ich jeszcze drgające rzucano wieprzom ku pożarciu. — Kotarskiemu Karolowi, przez wzgląd

RIES

na jego dawne dobrodziejstwa, pozwolono przygotować się na śmierć w kościele, poczem wydarto mu szczękę. — Konopkę Prospera bito na śmierć zwolna przez godzinę dwanaście. — Nideckiego Ludwika, chorego, zarzeczano w łóżku. — Różyckiemu, ojcu, łamano ręce i nogi, za nim ucięto głowę. — Słotwińskiego Konstantyna, przywiązanego za brodę do końskiego ogona, włączono po ziemi aż wyzionął ducha. — Stasiwicz i Strzyżewski spaleni żywcem. — Żonom kazano brać mężów w objęcia i pieścić się z nimi, i tak ich zabijano. Przy wylupianiu oczu, żony, matki lub córki musiały przyświecać. W otwory po wydartych oczach lano okowitę; czasem ją tam zapalano. — Panią Kępińską zabito przy porodzie bliźniąt, drugie dziecko wylobyto z niej już po śmierci, rozplatawszy jej łono. — Pani Ihaze, za ukrycie męża, zaprzężona wraz z wołmi do wozu, ciągnęła zwłoki nieboszczyka, popędzana cepami, pod któremi legła. — Sętkowski i jego żona w gardło okowitę, tak długo aż umarła, i t. d. (*)

Taką to już odpowiedź — lat temu trzynaście — znalazła obecna zapowiedź pana Mierosławskiego, taka to *księga Imion* towarzyszy tej *księdze Genezy*, taka to adfabulacya tej przypowieści, taka historyczna rzeczywistość tej myto-

(*) *Wizerunki duszy*, str. 96.

logicznej kosmogonii!... A jeśli młodzież naszą myśli, że nawet przez takie ojco- i bratobójstwa godzi się i można wskrzesić zmarłą Matkę, jeśli za zwodniczym i zbrodniczym idąc hasłem « iż ofiar trzeba koniecznie, » sądzi że im te ofiary będą czystsze i droższe, tém będą i wykupniejsze, jeśli wierzy że Królestwo Boże z czarta i że Ojczyzna nawet zbrodni warta...to jój zapowiadamy napewne, że się omyli w tój szulerskiej rachubie, że z tój krwawej loteryi tylko wyciągnie *nullę* i na dnie tój otchłani sobie tylko nicestwo poświęle! Nie, wolności nie zdobędą na końcu hajdamackich nożów, i za takim *czerwoném morzem* nie znajdą swój obiecanej ziemi!... Jesliby kiedykolwiek na nas Bóg w swoim gniewie taki kataklizm miał zesłać, jaki sobie roi i pieści obłąkana fantazyja pana Mierosławskiego... o, wtedy z tego chaosu żaden się świat nie urodzi i « z fal takiego krwiotoku » nie wypłynie żadna Polska wielka, wolna, potężna, orłem ze srebra i z szablą ze stali — ale się wynurzy p ekielny potwór, z toporem watażków i workiem Juda-szów, i krótko, tylko dzień jeden może, dzień ostatni, zaszaleje na ruinach ojczyzny, by potem opojony własną posoką, własnym żerem pożarty, własnym jadem roztopczony, dech wyzionąc u stóp Cara i Mongołów! I niechaj sobie *młode pokolenie*, ci « kmieciów piastowych przewodniki » nawet nie podehlebają, że dostąpią choćby zaszczytu przodkowania w takiej *ruchawce* opętanych

i potępieńców! Legną oni pierwsi pod cepem i kłonicą; legnie i ten « mierniczy » — jeśli uzna za stosowne znaleźć się między nimi — a na czele stanie ten, którego tłuszcza zna i rozumie, który tłum podobny prowadzić umie, stanie jakiś « z dopuszczenia Bożego i swywoli ludu » Szela II^{ty}, który zawiesiwszy jak jego poprzednik na trzy dni w imieniu cesarza (na trzy dni lub tygodnie) dziesięciorgo przykazań, poda wreszcie spieniony motłoch pod knut i ukazy. I na wieki wtedy zaginie imię polskiej szlachty i polskiego ludu, a po *młodém pokoleniu* nie zostanie nawet pamięć sromotnych Herostratów. I słusznie! Bo nie drugich śmiercią lecz własną bezpłodnie, kończą na ziemi wszystkie ziemi zbrodnie; bo bez szlachty ludu nie ma, i niemasz Polski bez katechizmu!...

I jakąż skargę zanieść do Boga, że z takimi doktrynami jeszcze walczyć potrzeba, że wśród narodu, który w przeciągu lat siedmdziesięciu widział Koliszczyznę i « trzy dni Tarnowskie, » przychodzi jeszcze dowodzić *młodemu pokoleniu*, że rzeź nie zbawienie! I jakąż modlitwę przesłać do niebios za tę biedną rozświetloną Polskę, w której po tylu dopustach i próbach, jeszcze taki człowiek jak p. Mierosławski swój głos podnosi, młodym naszym braciom nóż wślizga w ręce i przekleństwa kładzie w usta, krwawiących się jeszcze ran ojczyzny dotyka palcem nie-

wiernym, — nie żeby uwierzyć, ale żeby załechtać — i grozi styletami i szyderstwem przeszywa, i czego szaleem nie dotruł to kałem obrzuca!...

O, i nie tylko ciało i krew Polski, ale i Ciało i Krew Pana rzucił ten człowiek w bezdenną otchłań błota! Nie tylko biedną męczennicę Trój-działu ale i Przenajświętszą Ofiarę Trójcy przekłół szpilkami szyderstwa i bluźnierstwa ten czciiciel Boga straszliwego! Niedosć, że mówił o spi-sku Watykanu i Petersburga przeciwko « pańszczyznia-nemu narodowi », niedosć że się urągał z « Polski posłu-sznej kongresom i *Popieżowi* » i z szlachty « broniącej swoich *oltarzów* »: on radził nadto naszej młodzieży prze-nosić « kazanie w Moliera świątyni nad *komedyo-operę w świątyni Loretańskiej* » i najuroczystsze obrządki na-szego kościoła ohydził mianem sprosnego spektaklu! O; tego jeszcze nie dosyć! Człowiek ten wyrzekł, napisał; wydrukował następne słowa, które bez zmiany, ale nie bez drżenia tu kładziemy, i które piekielnym ogniem długo palić się będą na grobowym kirze naszej Polski, słowa :

... « *Bóg prawdziwy, nie ten omniszony podrzutek Je-zuitów, co dzisiaj samemu sobie śpiewa w sykstyjskiej kaplicy, w haftowanych pantoflach i w haldejskim szla-froku* »...

I takie słowa słyszała młodzież polska, młodzież katolicka, *młode pokolenie* tego narodu, który wciąż się głosi przedmurzem chrześcijaństwa i żali się przed Europą na prześladowania i okrucieństwa schizmy, który zbrojne swe hufce nazywa « *wiarą* » i którego lud jeszcze dotąd świadczy rzymskiej wierze w męczarniach i katuszach pod knutem moskiewskim, którego najdawniejszym hymnem jest Pieśń Boga Rodzica, a najwyższą Panią Przenajświętszą Matka! I takie słowa słyszała owa młodzież bez zgorzenia, bez oburzenia, bez wykrzyku rozpaczycy — o, podobno je nawet okryła oklaskami!!! I nikt wówczas z młodych słuchaczy nie pomyślał, jakiego to narodu jest dzieckiem, jakiej Królowej poddanym? I żadnemu nie stanęła wtedy w pamięci własna matka lub siostra, która się może w tej samej właśnie chwili modliła do tego Boga za tego syna lub brata; żadnemu nie przyszła na myśl jakaś ukochana istota na ziemi, jakaś droga dusza w niebiosach? Nikt nie drgnął, nikt nie powstał z tych przyszłych powstańców, nikt z tych « świętych męczenników niebawnych mścicieli » nie zemścił Chrystusa, gdy Go w ich oczach powtórnie męczono, octem i żółcią pono? I żaden z tych « nieodrodnym spadkobierców dawnych Podchorążych » nie przypomniał sobie, nie słyszał może, że owi bohaterzy Podchorążowie w wilią nocy listopadowej spowiadali się i komunikowali; i nikt z tych

- dorastających « krzyżowców » nie miał nawet uczucia,
■ instynktu, tego prostego kaprała w Dziadach, który « chlo-
■ ciał dawno nie wiedział, gdzie jego podziła się wiara »,
■ jednak francuzkim kolegom nie dozwolił bluźnić imienia
| Marji?...

Bóg miłosierny, Bóg dobry i litościwy, raczy im odpu-
ścić téj winy! Przez pamięć naszych bólów, przez pamięć
tyłu polskich męczenników, co ginęli i giną za Jego wiarę,
przez tę krew krzyżowanych na tysiącach krzyży podda-
nych Swoich, krew płynną przez lata po wszystkich zie-
miach pod mieczem Trój kata, przez błaganie téj Jego
Matki, z której świętém na ustach imieniem, od lat już
tysiąca, z ciał polskich, dusz polskich wyszły miliony, On
nie pójdzie w sądy z tymi biednymi młodzieńcami i Pol-
sce nie policzy ich błędów i obłąkania! On ich natchnie
duchem pokory i myślą pokuty, On oczyści ich serca,
oświeci ich rozумы, i da im jeszcze żyć na chwałę Sobie,
na pożytek ojczyźnie!...

Kiedy wiek temu blisko, zacięci a światli mężowie zajęli się naprawą Rzeczypospolitej, pomysłało wówczas także i o *mlodém pokoleniu* i postanowiono kształcić z niego przyszłych obywateli i obrońców ojczyzny. Założono Szkołę, w której uczono wszystkich humanitarnych i woj-skowych przedmiotów, i wydano dla niej sławny katechizm, który wykladał, że honor jest prawem, ojczyzna celem a wiara zbawieniem żywota. *Kadetów* było imię tej Szkoły, i *Rycerskim* nazywał się jej *katechizm*. Z tej szkoły i z tego katechizmu wyszli Kościuszko, Kniaziewicz, Niemcewicz, Weissenhof, Mostowski, i tylu innych ludzi, którymi Polska odżyła : tylu patriotów, męczenników, bohaterów !...

O, dzisiaj inną otwierają szkołę dla *mlodego pokolenia* i inny mu wykładają katechizm — katechizm zaprawdę *Nie-rycerski*, ale hajdamacki, zbójcecki i bluźnierski, a na *nim* Pankracy zaprawia biednych Leonardów do odgry-

wania *niebawem*, na polskiej ziemi, szatańskiego *mysterium* Nie-boskiej Komedy!...

Ależ, przeciwko temu Katechizmowi Antychrysta, mamy przecież jeszcze Katechizm Chrystusa, który zabrania morderstwa i bluźnierstwa; przeciwko nauczycielom nienawiści w Paryżu, mamy przecież jeszcze w Polsce kochające rodziny! *Młode pokolenie* ma przecież w kraju ojców, matki, braci i siostry... Do nich to, do tych najbliższych krewnych się odwołujemy przeciwko krwawym naukom; na nich to, na tych przyrodzonych mistrzach młodzieży, ciąży głównie obowiązek oddziaływania przeciwko wyrodnym mistrzom rzezi, i oni to, oni przedewszystkiem, zdadzą przed Bogiem i przed Polską sprawę z możebnych skutków takiej Chowanny!... Niechże więc powiedzą tym biednym, niedoświadczonym, odurzonym młodzieńcom, że przyklaskiwali rzezi własnych ojców, matek, sióstr, braci i kochanek. Niechże im powiedzą, że ta *humanitarna geneza* miała już swój brzask w *Humaniszczynie*, i że światło przez nich witane, to przecież przedświt z dnia Apokalipsy!...

Paryż, 19 lutego 1859.

[REDACTED]

